

آینده پژوهی آموزش عالی و دانشگاه در ایران؛ مبانی و سناریوها

گزارشی از سی پنل تخصصی میز آینده پژوهی؛

طی سال‌های ۱۳۹۳ تا ۱۳۹۹

(جلد اول)

تألیف: مقصود فراستخواه

دستیار برگزاری پنل‌ها: حسین سمیعی

انستیتوت ملی تحقیقات آموزش عالی
وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

مرکز ملی آینده‌پژوهی
وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

آینده پژوهی آموزش عالی و دانشگاه در ایران؛ مبانی و سناریوها گزارشی از سی پنل تخصصی میز آینده پژوهی؛ طی سال‌های ۱۳۹۳ تا ۱۳۹۹ (جلد اول)

مقصود فراستخواه (استاد مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی): دستیار برگزاری پنل‌ها: حسین سمیعی
ناشر: مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی با همکاری مؤسسه مطالعات فرهنگی و اجتماعی
ویراستار: احمد ملکوتی‌خواه
طراح جلد: سعید سجایی
صفحه‌آرا: علی قربی
چاپ اول: بهار ۱۴۰۰
شمارگان: ۴۰۰
قیمت: ۱۵۲۰۰۰ تومان
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۹۰۰۰۰۳۰-۵-۱ ج: ۱

الف

نشانی: تهران، خیابان پاسداران، خیابان شهید مؤمن‌نژاد (گلستان یکم)، شماره ۱۲۴.
پست الکترونیکی: publication@iscs.ac.ir
کلیه آثار منتشره این مؤسسه در اختیار ایجاد فضای آزاد علمی و نظر شخصی نویسندگان محترم آن است و لزوماً مورد تأیید مؤسسه نیست.

تلفن: ۲۲۷۶۷۴۹۳

وبسایت: www.iscs.ac.ir

سرشناسه: فراستخواه، مقصود، ۱۳۳۵ - عنوان و نام پدیدآور: آینده‌پژوهی آموزش عالی و دانشگاه در ایران؛ مبانی و سناریوها: (گزارشی از سی پنل تخصصی میز آینده‌پژوهی طی سال‌های ۱۳۹۳ تا ۱۳۹۹) / تألیف مقصود فراستخواه؛ دستیار برگزاری پنل‌ها حسین سمیعی؛ [برای] مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی، میز آینده‌پژوهی آموزش عالی ایران.

مشخصات نشر: تهران: مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی: مؤسسه مطالعات فرهنگی و اجتماعی، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری: ج ۲.

شابک: دوره: ۸-۳۹-۹۰۰۰-۹۶۴-۹۷۸؛ ج: ۱-۵-۳۰-۹۰۰۰-۹۶۴-۹۷۸؛ ج: ۲-۲-۳۱-۹۰۰۰-۹۶۴-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: جلد دوم دستیار برگزاری پنل‌ها حسین سمیعی، فاتح مرادی‌نیا.

عنوان دیگر: گزارش مختصری از سی پنل تخصصی میز آینده‌پژوهی طی سال‌های ۱۳۹۳ تا ۱۳۹۹.

موضوع: دانشگاه‌ها و مدارس عالی -- ایران -- آینده‌نگری -- مقاله‌ها و خطابه‌ها: Addresses, Essays, Universities and colleges -- Iran -- Forecasting -- Lectures

موضوع: آموزش عالی -- ایران -- آینده‌نگری -- مقاله‌ها و خطابه‌ها: Addresses, essays, * -- Forecasting -- Iran -- Higher Education, lectures

شناسه افزوده: سمیعی، حسین، ۱۳۵۶ -

شناسه افزوده: مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی: Institute for Research and Planning in Higher Education

شناسه افزوده: میز آینده‌پژوهی آموزش عالی ایران

شناسه افزوده: مؤسسه مطالعات فرهنگی و اجتماعی: Institute for Social and Cultural Studies

رده بندی کنگره: LA ۱۳۵۳

رده بندی دیویی: ۳۷۸/۵۵

شماره کتابشناسی ملی: ۷۴۴۴۵۸۹

اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

فهرست

۷	دیاچه مؤسسه.....
۹	مقدمه.....
۱۱	پیشگفتار مؤلف.....
۱۵	سیر تحول مباحث آینده.....
۲۱	آینده یک مسئله است.....
۲۵	پس زمینه نظری.....
۳۷	رویکردها و روش ها.....
۴۳	آینده پژوهی در نظام علمی و دانشگاهی.....
۶۱	آینده پژوهی و آینده نگاری در دانشگاه.....
۷۹	نتیجه تحلیل محتوای مصاحبه ها و پل ها.....
۹۱	آیین نامه اتاق رصد آینده در دانشگاه.....
۹۵	ابزارهای شناختی و فرم های اجرایی.....
۱۰۵	برگزاری پل نهایی و جمع بندی نتایج آن.....
۱۱۷	خلاصه ای از گزارش سی پل تخصصی میز آینده پژوهی در طی سال های ۱۳۹۳ تا ۱۳۹۹.....
۱۲۳	پل مقدماتی: برای بررسی اولیه عدم قطعیت ها.....
	پل دوم: ویژه برنامه ششم توسعه مهم ترین موضوعات کانونی در آینده نظام علمی و آموزش عالی برای ملاحظه
۱۴۳	آنها در تدوین برنامه ششم توسعه (بخش آموزش، علم و فناوری).....
۱۶۷	پل سوم: سناریونویسی و تنظیم راهبردها (بخش آموزش، علم و فناوری).....
۱۸۷	پل چهارم: آینده بین المللی شدن آموزش عالی در جهان و نحوه مواجهه خلاق دانشگاه های ایران با آن.....
۲۳۳	پل پنجم: جهان متحول، دانشگاه ایرانی و آینده یاددهی - یادگیری.....
۲۷۱	پل ششم: آینده مالیه آموزش عالی.....
۳۱۹	پل هفتم: آینده گسترش آموزش عالی در ایران.....
۳۶۷	پل هشتم: آینده ارزشیابی کیفیت آموزش عالی در ایران.....
۳۸۹	پل نهم: آینده آموزش عالی؛ تأملی در راهبردهای کلان.....
۴۳۱	پل دهم: سناریوهای جذب دانشجو در آموزش عالی غیر انتفاعی.....
۴۵۱	پل یازدهم: تأملی درباره شاخص های کمی و کیفی روند علم در ایران؛ برای درکی بهتر از آینده آن.....
	پل دوازدهم: ضرورت تمرکز زدایی و آینده حکمروایی خوب در آموزش عالی با تأکید بر ظرفیت های خودتنظیمی
۴۹۳	مناطق در کشور و آمایش منطقه ای سرزمین.....

دیباچه مؤسسه

دانشگاه امروزی در اثر چرخش‌های فرهنگی، اجتماعی و فناوری در عصر حاضر دستخوش تغییراتی شده، و این تغییرات موجب ظهور مفاهیم تازه‌ای در مطالعات آموزش عالی، علم و فناوری گردیده است. در این بستر جهانی، در سال‌های اخیر مطالعات فرهنگی و اجتماعی آموزش عالی، علم و فناوری نه تنها مورد توجه واقع شده بلکه در نظام شناخت و آینده‌نگری آموزش عالی اهمیت محوری پیدا کرده است. فهم چالش‌های پیش روی آموزش عالی و انتظارات از آن با تکیه بر مؤلفه‌های درونی و بیرونی نظام علم، وضعیت فعلی و آینده‌نگری تعاملات میان دانشگاه و محیط پیرامون به مدد مطالعات فرهنگی و اجتماعی ممکن می‌نماید و از این طریق می‌توان راهبردهای تعادل‌بخش میان کارویژه‌های دانشگاه با نیازهای اجتماعی و بازار کار ارائه داد. براین اساس مطالعات آموزش عالی و علم برای شناخت وضعیت موجود، ارزیابی تعاملات آن با جامعه و فرهنگ و ایفای نقش مؤثرتر آموزش عالی در ترسیم آینده کشور نیازمند بهره‌گیری از ظرفیت علوم اجتماعی و علوم انسانی و کاربست راهبردهای آن در عرصه سیاست‌گذاری و تصمیم‌گیری است. برای دستیابی به این اهداف، مؤسسه مطالعات فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری از سال ۱۳۸۲ با هدف پژوهش در زمینه‌های فرهنگی و اجتماعی آموزش عالی و توسعه علمی، ایفای نقش نهاد واسط میان دانشگاه و جامعه و به‌عنوان نهاد مولد اندیشه و اتاق فکر وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در حوزه‌های مورد اشاره تأسیس شده و در پی انجام پژوهش‌ها و مطالعاتی در محورهای زیر است:

۱. پژوهش در زمینه مطالعات فرهنگی و اجتماعی آموزش عالی، توسعه علمی و فناوری ۲.
- مطالعه در حوزه سیاست‌گذاری فرهنگی و اجتماعی آموزش عالی ۳. توسعه کانون‌های تفکر

در حوزه مطالعات فرهنگی و اجتماعی آموزش عالی و توسعه علمی ۴. آینده‌نگری دانشگاه‌ها و شناخت نیازهای جدید آموزش عالی در زمینه‌های اجتماعی و فرهنگی ۵. شناخت و بسط مطالعات میان‌رشته‌ای و روش‌های گسترش آن.

با توجه به اهداف فوق، مؤسسه مطالعات فرهنگی و اجتماعی در کنار برنامه‌ها و فعالیت‌های پژوهشی، اقدام به تألیف و ترجمه آثار علمی در زمینه‌های فوق برای توسعه و رشد این حوزه مطالعاتی و همچنین تأمین منابع فکری و علمی لازم برای سیاست‌گذاری فرهنگی و اجتماعی در آموزش عالی نموده است. امیدواریم کتاب‌های منتشر شده توسط این مؤسسه، به بهترین شکل در دسترس استادان، مدیران، کارشناسان، و علاقه‌مندان مطالعات فرهنگی و اجتماعی آموزش عالی قرار گیرد و در ارتقای کیفی کارویژه‌های آموزش عالی و علم در جامعه ایران به سهم خود نقشی فعال داشته باشد.